

A ESCRITURA RESISTE A BARBARIE?

Xoán Manuel Garrido Vilariño

Universidade de Vigo

Ana Frank (2004) *Diario de Ana Frank*. Pontevedra: Kalandraka Editora. Tradución ó galego de Tomás Ruibal. Fotografías de Andrés Pinal (2004).

“Querida Kitty: onte pola noite, por Radio Orange, o ministro Bolkestein dixo que despois da guerra farase unha recolección de xornais e cartas relativos á guerra. Por suposto que todos se abalanzaron sobre o meu diario. ¡Imaxina o interesante que sería editar unha novela sobre A Casa de Atrás! O título faría pensar que se trata dunha novela de detectives.

Pero falemos en serio. Seguro que dez anos despois de que teña rematado a guerra, resultará cómico ler cómo vivimos, comemos e falamos oito xudeus escondidos.”

Mércores, 29 de marzo de 1944

(*Diario de Ana Frank*, p.226)

Este chamamento feito pola radio é o que decide á moza Ana Frank a realizar unha versión do diario íntimo que estaba escribindo con vistas a unha posible edición. A escritura dese diario comezara sendo tamén un chamamento, neste caso o da pulsión de vida dun ser que traslada á escrita as súas inquedanzas, medos e ledicias de nena e que conforme avanza as follas se converten en reflexións dunha adolescente-muller que pola súa intensidade poderían aparecer en calquera tratado de Historia ou de Filosofía. En efecto, a descrición do suxeito confrontado consigo mesmo e coa sociedade do seu momento, tanto na vida cotiá como no máis transcendente e en condicións de cativerio, constitúe o retrato da perturbadora pregunta que o século xx nos deixou sen contestar: como foi posible a aniquilación sistemática de seres humanos por seren considerados diferentes?

Para actualidade da moza Ana Frank nese mes de marzo de 1944, a alocución radiofónica do ministro Bolkestein representa o primeiro e único recoñecemento público que a autora tivo en vida, aínda que ese público estivese constituído unicamente polas sete persoas de confesión relixiosa xudía que compartían con ela o cativerio forzado polo totalitarismo e racismo nazi. Confesa que a partir dese momento todo o mundo se volveu para o seu caderniño escolar e que iso mesmo a fixo sentirse alguén importante dentro da comunidade agochada, porque ata ese momento non tomara en serio o valor das súas confesións, pero ó mesmo tempo serve de detonante para decidirse a reescribir o texto con vistas á súa publicación, é dicir, en realidade toma conciencia de que é unha

escritora que debe depurar o seu relato da inmediatez coa que volcou os seus máis segredos pensamentos dirixidos a unha amiga imaxinaria desde o 12 de xuño de 1942. Antes desta data consumárase a guerra, a ocupación alemá, a ameaza da deportación para todos os xudeus do territorio holandés –Ana tamén o era- e a segregación dos demais seres humanos. Semella nun primeiro momento que Ana non se deixa abater por esta traxedia que atinxe a toda Europa, sofre e padece o illamento, as limitacións de liberdade, a perda das amizades, só ata o momento en que algo que non pertence ó mundo cotián se quebra e decide aprender a resistir o mal, terrible e incomprendible das leis raciais nazis, que lle negan a posibilidade de vivir unha mocidade normal coa axuda da súa xoia: o seu diario.

Sesenta anos despois de que Ana Frank escribise a derradeira entrada do seu diario (1 de agosto de 1944) en que a autora se declara ser un “mañuzo de contradicións” (*Diario de Ana Frank*, p. 309) a editorial Kalandraka fai posible que se poida incorporar ó acervo da nosa cultura a voz en galego dunha moza xudía aniquilada, a través do labor realizado polo mediador, o tradutor, Tomás Ruibal canda unha pertinente exposición fotográfica realizada por Andrés Pinal.

As traducións soen dicir máis da sociedade que as recibe que das sociedades que xeran o texto orixinal. Que di de nós esta tradución? Que di da nosa cultura? Pois pola demora no tempo en que se tardou en verter este texto ó galego, a tradución di de nós que estamos nunha situación culturalmente anómala. Claro que o que nun principio é unha desvantaxe, pódese volver en algo de proveito. Cando o pai de Ana Frank edita o diario da filla quere ofrecer unha narración de carácter universal, sen insistir concretamente na especificidade xudía das vítimas. Ana Frank podería ser perfectamente a filla do veciño dunha zona residencial da clase media europea ou americana, aínda que esta se pregunte algunhas veces a si mesma sobre as causas da persecución e do illamento ó que se ve sometida e outras, sobre o que significa ser xudía, en realidade non se distinguía das demais mozas holandesas da súa idade. Quizais niso resida a popularidade do diario, en relación con outras narracións de testemuñas do Holocausto. Durante os anos sesenta, coa entrada en escena dunha nova forma de etnicidade xudía e do discurso universalista sobre o Holocausto, Ana Frank, a través das súas memorias, pasa a converterse en metonimia dos seis millóns de xudeus asasinados e segue estando na actualidade como unha icona cultural contemporánea.

Como dicimos, hai dúas tensións na recepción do diario de Ana Frank: a universalista e a da exclusividade xudía. E aínda unha terceira, a da inflexión de civilización que produce o exterminio premeditado de seres humanos. A primeira ve a unha Ana Frank como unha moza inocente, intelixente, chea de vida e con espírito optimista que non perde a esperanza na humanidade. A segunda contempla o diario como un emocionante testemuño persoal no momento en que se está producindo a aniquilación dos xudeus de Europa e centra a traxedia nos límites do mundo xudeu, co que se consegue certa deshistorización da

narración de Ana Frank ó presentala unicamente como unha xudía emblemática durante o período nazi. Esta tendencia á idealización do diario coa imaxe positiva e dentro da tensión xudía-universal tivo un éxito rotundo nos EEUU, e de aí trasladouse ó resto de Occidente. O diario entraría dentro do corpus da chamada literatura do Holocausto, da Shoah ou do Hurban (destrución).

A recepción do diario como un documento que dá conta da crise de civilización occidental atopámola na primeira recensión da obra realizada por Jan Romein en 1946:

“Para min, non obstante, neste diario de aparencia insignificante, dunha nena, neste “de profundis” balbucido por unha voz infantil, aparece inserido todo o horror do nazismo, máis ca todos os actos dos xuízos de Nuremberg postos xuntos. Para min, no destino desta rapaciña xudía xúntase o delito máis grave do que as mentes máis execrábeis de todos os tempos se renderon culpábeis. Porque o delito máis grave non é a destrución da vida e da cultura en si mesma: estas poden caer vítimas tamén dunha revolución que produce cultura, o delito máis grave é a destrución da vida e do talento por puro desexo de destrución. Se esta rapaza puido ser derrubada e asasinaada, para min, é a proba do feito de que perdemos a loita contra a besta que existe no home. E perdémola porque non lle contrapuxemos nada positivo. E por iso a habemos de perder outra vez con calquera forma de deshumanidade que nos volva asediar, se non estamos en condicións de contraporlle algo positivo. A promesa de endexamais esquecer nin perdoar non abonda. Nin tampouco abonda manter esta promesa. O rexeitamento pasivo e negativo é demasiado pouco, é como nada. A democracia ‘difusa’, activa e positiva, política, social, económica e cultural, ha ser o único medio de salvación: a construción dunha sociedade na que o talento endexamais ha ser destruído, quebrado ou perseguido, senón descuberto, cultivado, sostido, onde queira que se presente. Desta democracia nós, con todas as boas intencións, aínda estamos tan lonxe como o estamos antes da guerra.”¹

¹ Tradución propia do italiano ó galego da recensión de Jan Romein, reproducida por Gerrold van der Stroom no artigo “I diari, ‘L’Alloggio segreto’ e le traduzioni” (p. CII), en: Frank, Anne. 2002. *I Diari di Anne Frank*. Turín : Giulio Einaudi editore. Título orixinal *De Dagboeken van Anne Frank*.1986. Rijksinstituut voor Oorlogsdocumentatie, Amsterdam/The Netherlands para os estudos da introdución e as notas. 1986. Anne Frank-Fonds, Basle/Switzerland para todos os textos de Ana Frank.1947. Uitgeverij Contact, Amsterdam/Netherlands para *Het Achterhuis*. 1986. Anne Frank-Fonds, Basel/Cosmopress SA, Geneva/ Switzerland para todas as fotos. Os dereitos de tradución da presente obra pertencen a Anne Frank-Fonds, Basle/ Switzerland, representado por Literary Agency Liepman AG, Zürich/Switzerland. Tradución do neerlandés de Laura Pignatti. 1954 by Giulio Einaudi editore, Torino para a versión “c”, traducida por Arrigo Vita.

A alerta que proclaman as palabras de Jan Romein non só vai dirixida contra o risco dunha nova barbarie totalitaria como a que se acababa de sufrir, senón que é un chamado para que as democracias non deriven en democracias totalitarias que teñan como ideoloxía a anulación do “talento” humano e a negación do “outro”, do diferente. Polo tanto, non se debe contemplar o diario como unha especie de espello no que aparece o retrato dunha rapaza nova que medra e se converte en muller (como se fixo durante moito tempo), ou polo menos non unicamente, porque o escenario real no que se move a súa vida e a dos outros sete confinados da casa de atrás é a ameaza da deportación e a do exterminio racial dos hebreos.

Nesta cita está recollida un dos verdadeiros “significados” do diario en tanto que manifesta a quebra de civilización que se produciu. Esta é a lectura que deba prevalecer e non as apropiacións interesadas ideoloxicamente que fixeron as institucións culturais, dependentes de determinados estados, de grupos de presión, etc. Isto leva a preguntarnos cal debe ser considerado o auténtico orixinal do diario: a primeira versión ou a segunda, escritas ambas por Ana, a versión que publica o pai por primeira vez en 1947 e onde aparecen censuradas as referencias sexuais e as críticas que contén sobre a nai ou a edición que prepara Mirjam Pressler en 1991 e que será a base das traducións que se venden na actualidade en moitas linguas. Será pertinente falar de orixinal? Quizais non; de feito as sucesivas versións en holandés déronlle pé ó movemento negacionista e revisionanista, xurdido a finais dos setenta en Europa, a dicir que o diario era un documento falso e, a partir de aí, negar que existise o exterminio.

Para acalar estas acusacións, en novembro de 1980 o instituto para documentación bélica dos Países Baixos (Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie) recibiu dun notario de Basilea (Suíza) os apuntamentos manuscritos de Ana Frank datados desde o 12 de xuño de 1942 ata o primeiro de agosto de 1944, cuxos dereitos de edición e explotación foran cedidos á fundación ANNE FRANK-Fonds de Basilea por Otto Frank e que se encargaría de xestionalos tras a morte deste, tamén no ano 1980. Daquela fixérase evidente para o instituto a necesidade dunha publicación íntegra dos diarios, tanto desde o punto de vista científico (a publicación dunha interesante fonte histórica) como por motivos de carácter social (os ataques sobre a autenticidade dos diarios), en tanto que había dúbidas sobre a autoría e sobre a relación entre os orixinais e as numerosas traducións, non sempre iguais entre si e tamén no que atinxía aos contidos publicados en moitos países.

O instituto para a documentación bélica dos Países Baixos publicou a edición completa dos diarios en 1986 co título *De Dagboeken van Anne Frank*. Esta edición recolle os escritos de Ana Frank, restituíndo integramente a figura da moza desde a guerra e o racismo antisemita ata que é deportada a Auschwitz, e máis adiante a Bergen-Belsen, onde atopará a morte nos primeiros meses de 1945, xunta á súa irmá, Margot.

O interese da edición reside sobre todo na publicación en paralelo das tres diferentes versións dos diarios de Ana Frank : a versión que se designa coa letra “a”, dá conta dos diarios íntimos², que ata daquela endexamais foran publicados; a versión “b”, permite ler integramente o diario preparado pola propia Ana para o público lector, amosando o traballo realizado por ela para transformar unha historia privada nunha vivencia pública; e para rematar, a versión “c”, preparada polo pai, Otto Frank, despois da guerra e a través da cal se poden comparar as censuras e modificacións operadas sobre os materiais orixinais da filla. Os editores holandeses tamén propoñen diferentes ensaios realizados por especialistas que reconstrúen a historia da familia Frank, as características xerais da ocupación nazi e da deportación desde Holanda, os pasos dados para demostrar a autenticidade dos diarios (con estudo caligráfico incluído) e mesmo os derradeiros escritos de Ana atopados en 1998.

Fóra das apropiacións ideolóxicas máis ordinarias como as que empregan os negacionistas, os textos orixinais dos diarios de Ana Frank, son antes que nada, un testemuño, un documento ancorado no seu tempo. Con todo, non é o reflexo puro e simple dun período, senón que expresa en primeiro lugar as ideas e as categorías mentais dos axentes produtores, no noso caso, a mesma Ana. A isto, cómpre engadir as ideas e categorías mentais dos novos creadores que manipularon a obra, en primeiro lugar, Otto Frank e logo Mirjam Pressler para as versións holandesas, ás que lles hai que sumar as diferentes traducións nas distintas linguas. De aí que digamos que se esvae a idea dun único orixinal firmemente fixado e prefiramos falar dun palimpsesto no que se van sumando as distintas versións tanto de creación como de recreación baixo a forma de traducións en varias linguas. A denominación de palimpsesto na súa acepción etimolóxica grega de “raiar ou raspar para volver escribir outra vez” acáelle ben ó diario polo que significa de reescritura que dá conta das crenzas e valores que rexen unha sociedade. Así, se Otto Frank eliminou as referencias ó sexo na primeira edición de 1947, foi porque llo pediu a casa editorial (Contact), coñecedora da ideoloxía xeral da sociedade que ía recibir o produto de creación, e non por vontade propia, como no caso das disputas que Ana tiña con súa nai. O mesmo ocorreu coa primeira tradución alemá dese “orixinal”, onde se eliminan todas as referencias pexorativas aos alemáns que aparecen no diario, en especial, o trato salvaxe que estes lles infrinxían aos xudeus, porque a sociedade que o ía recibir aínda non estaba preparada para

² O 12 de xuño 1942 Ana Frank fixera trece anos e, entre outros agasallos, recibiu un caderno “case cadrado”. Neste caderno comezará a escribir o seu diario. Este será o *Diario 1* que comprende o período que vai desde o 12 de xuño ata o 5 de decembro de 1942. En 1943 e 1944 Ana engadiu algo máis usando algunhas páxinas que deixara en branco no propio diario. Logo comeza un segundo diario, o *Diario 2*, un caderno de escola que comenza o 22 decembro de 1943 máis dun ano despois da última descrición de 1942 no *Diario 1*. Débese supor que un caderno ou máis quizais se perdese.

enfrentarse co seu pasado máis inmediato. A tradución inglesa de *Het Achterhuis. Dagboekbrieven van 12 juni 1942 – 1 augustus 1944*³, chega ó mercado americano en 1952 co título *Anne Frank: The Diary of a young Girl*; ¿que nos di este cambio de título? Primeiro, que non é unha tradución do título orixinal, poderíamos cualificalo de “paratradución”, isto é, adaptación ideolóxica do título por parte da industria cultural americana conforme a un estudo de mercado da sociedade que o vai recibir (quen actúa por delegación desa sociedade, son os editores de Doubleday & Co de Nova York, quen ademais lle encargan un limiar a Eleanor Roosevelt, quen pola súa autoridade referencia a obra; os primeiros son “paratradutores”, a segunda sería a “mecenas”). Segundo, que se lle presenta á sociedade americana o diario dunha adolescente, non unha autobiografía dos tempos do xenocidio xudeu, non un libro de memorias de guerra, e terceiro, que é tal o poder cultural americano que ese tipo de título consegue impoñerse nas traducións a outras linguas occidentais e, en consecuencia, dirixir ideoloxicamente a lectura. Trátase dun caso en que unha tradución consegue influír sobre o orixinal, non o borra, ráñao como se faría nun pergamiño destinado a palimpsesto, para volver escribir de novo e orientar a lectura.

Tamén deberíamos considerar palimpsesto as adaptacións teatrais e cinematográficas porque non borran de todo o texto do que parten, pero escriben por enriba del e adáptano ás condicións ideolóxicas que a sociedade receptora vaia aceptar, converténdose á súa vez en novo “orixinal”. A lectura que o escritor xudeu americano, Meyer Levin, lle propón a Otto Frank, en 1953, para o guión de teatro, é a de destacar a condición xudía de Ana e presentala como símbolo do martirio xudeu en Europa. O pai de Ana non está de acordo e retíralle os dereitos para a representación teatral que lle cedera un ano antes; e é tal o enfrontamento que se ten que dirimir nos tribunais americanos. Aquí comeza a loita entre a representación do diario como algo universal ou como algo exclusivamente xudeu. A representación cinematográfica do director George Stevens (1959) sitúase no ronsel universalista parcial contribuíndo á idea dunha Ana, moza sentimental que plasma os problemas que sofre unha adolescente no camiño á idade adulta. De aí que non apareza representado o dramático episodio en que o ministro holandés no exilio realiza o chamamento dirixido aos seus compatriotas para que escriban diarios que dean conta da ocupación nazi. Neste tipo de representación, elimínase a inserción histórica da obra, non xa o carácter xudeu, senón o contexto en que se crea; e, unha vez máis, con intención de dirixir ideoloxicamente a lectura.

Nos Estados Unidos e tamén no resto do mundo occidental, o diario tivo unha recepción popular inmensa, moito antes de que se publicasen en inglés as obras da Literatura do Holocausto máis importantes ou de máis impacto.

³ Título orixinal en holandés editado por Contact (1947): *A casa de atrás. Diario epistolar desde o 12 de xuño de 1942 ó 1 de agosto de 1944*.

Isto ocorreu durante a década dos cincuenta en que a substancia do diario foi sentimentalizada para consumo masivo. É dicir, primaba a representación do Holocausto para o consumo popular deixando á marxe a importancia histórica do exterminio xudeu. Signo daqueles tempos e da guerra fría que mudará a mediados dos setenta con condicións políticas e culturais que valorarán máis a parte memorialística do diario.

A tradución galega publicouse no 2004 e vese libre, nun principio, das apropiacións ideolóxicas e manipulacións sucesivas como as que fomos describindo. Ademais, o Holocausto é un asunto que non atinxe directamente á comunidade galega xa que semellamos estar emocionalmente menos implicados. Con todo, aquí si que temos cultura do Holocausto porque foi introducido pola industria cultural americana desde mediados dos anos setenta e estamos nun momento político en que se intenta recuperar a figura dos vencidos (mortos e exiliados) da guerra civil. Estamos nun momento en que podemos recuperar a memoria da vítima, porque, ata agora, a historia oficial, a memoria do verdugo reinou con dominio absoluto. De aí que a cultura do Holocausto, na súa vertente de recuperación da memoria da vítima, marque en certa forma a recuperación da nosa propia memoria.

No contexto político e cultural da nosa actualidade saudamos a versión galega do *Diario de Ana Frank* porque nos permite incorporarnos á nómina de linguas e culturas que escoitan falar a Ana na súa propia lingua; saudamos a iniciativa de Kalandraka polo labor editorial realizado que se manifesta na coidada presentación do texto e na creación duns paratextos icónicos en forma de álbum fotográfico que individualiza a tradución galega fronte ás demais e lle dan ese carácter único.

Como dicíamos ó comezo, a tradución galega tamén di de nós que estamos nun momento conflitivo en canto á recuperación da nosa lingua e da nosa cultura; nese sentido, cómpre tomar a referencia á nosa “anormalidade” da que falabamos antes, porque non é normal que un dos libros máis editado e traducido no mundo despois da *Biblia* tarde máis de medio século en ver a luz en galego. Tamén di de nós que somos unha comunidade de falantes pequena e que levar a cabo un proxecto deste tipo é traballo arduo porque a nosa industria cultural non ten o poder de creación e recreación doutras e, claro, malia a boa vontade dos editores, cométese erros e incoherencias que non se entenden. Dicimos *editores*, porque a eles en exclusiva lles compete a xestión dos dereitos de tradución e súa tamén é a responsabilidade de que queden ben reflectidos na correspondente páxina de dereitos. Aquí podemos ler:

Título orixinal en alemán : **Het achterhuis** by **Anne Frank**

© da edición orixinal: 1982, 1981, 2001, by the ANNE FRANK-Fonds, Basel together with the original Dutch title of the said Work.

Switzerland printed with previously unpublished material.

Quere dicir isto que a tradución se fixo do alemán? Non debe ser en todo caso da tradución do holandés ó alemán que fixo Anneliese Schütz en 1950 porque a versión galega non contén as omisións e censuras que realizou esta tradutora para a versión alemá. O erro é manifesto, porque malia dicir “título orixinal alemán”, reproducéase o mesmo en holandés.

Visto que a nosa tradución chega tan tarde, ¿non sería interesante facela desde a que propón o instituto holandés para a documentación de guerra onde o público galego disporía das dúas versións autógrafas de Ana Frank amais da que publica o pai dela en 1947? A resposta pode ser igual de retórica cá pregunta, claro que sería interesante, pero a nosa industria cultural privada non ten a capacidade económica para realizar esta tarefa. Debemos conformarnos con recibir unha tradución en galego dun suposto orixinal holandés, establecido a finais dos oitenta por Mirjam Pressler e que se quere presentar desde os intereses comerciais de Basilea como definitiva.

Falamos de suposto orixinal porque non fomos quen de concretar desde que versión se traduce ó galego. Polo que levamos dito, esta cuestión carece de importancia, dado que cada versión, sexa no medio que for, é unha nova reescritura do diario, e a competencia do mediador debe medirse na capacidade de recrear na lingua e na cultura galega. Pois ben, aquí tamén se amosa a nosa relación conflitiva coas identidades que posuímos, a que se manifesta en castelán e a que se manifesta en galego, e como sempre, a que sae perdedo é a galega, pola interferencia inmisericorde da primeira.

En efecto, o comportamento tradutivo da versión galega revela problemas de identidade cultural porque non é quen de ofrecer un produto de xinea galega. Agora máis ca nunca, sabemos que non se traducen formas lingüísticas, senón formas culturais e que estas se adaptan conforme a cada cultura de recepción. Ademais de que a forma lingüística da versión galega posúa máis castelanismos morfolóxicos e sintácticos dos desexables [“xoves” por “mozos” (p.69), expresións do tempo meteorolóxico con estruturas do tipo “fai sol” por “vai sol” (p.171) ou cronolóxico como “fai unha hora” por “hai unha hora” (p.123), non empregar o pronome átono “lle/s” para a expresión do CI (p.13), etc. Existe un absoluto recurso á expresión en castelán de referentes idiosincráticos que deberían denominarse en galego. Así, nunha caracterización que a narradora realiza dun dos seus compañeiros de clase, “Rob Cohen [...] é un *Donxoán*” (cursiva no orixinal, p.12), cabe preguntarse se en galego non haberá sinónimos co que denominar a alguén que lle fai as beiras a unha moza ou mocea, sen ter que recorrer a rancia figura do mito español. Nin que dicir ten, que tal cualificativo non aparece en ningunha versión holandesa, nin doutras linguas que consultamos, aínda que si na última versión en castelán. A alienación á que se ve sometida a nosa identidade lingüística ten mesmo repercusións ortográficas; así, en vez de grafar a festividade xudía “Hanucá” ou “Hanuká”, faise como en castelán “Januká” (p.69, 140) cun grafema alleo ó noso alfabeto. Desde logo, este non é o procedemento para incor-

porar a alteridade á nosa identidade cultural recorrendo a unha lingua interposta con préstamos innecesarios e demostrando que o noso sistema é subsidiario do castelán. Outros casos que non deixan ver que este texto vén ó galego desde fóra, son as adaptacións de elementos idiosincráticos holandeses como certo tipo de alimentos e mesmo frases feitas: unha especie de embutido ou salchicha da provincia de Güeldre (sic), aparece traducida como “longaínza” (p.71), igual ca na versión castelá, cando cen páxinas máis adiante hai unha referencia concreta á provincia de “Güeldres” (p.164); e ¿non haberá maneiras máis galega de dicir “...fai que *unha saia de guatemala e entre en guatepeor*.”? (cursiva no orixinal, p.185). Onde tampouco se ve moita pescuda é na maneira de grafar as onomatopeas, bastante abundantes ó longo de todo o diario e que ortografan coma se fose en castelán. Se hai alguén que saia en defensa dos resultados que se ofrecen na versión galega, poderá sempre argumentar que se pretende buscar a aceptabilidade do público receptor, pero non cremos que a solución sexa amosando a dependencia do sistema castelán. Polo demais, a versión galega tende á concisión na expresión lingüística; isto é, as frases teñen menos palabras se o comparamos coas traducións que presentan outras linguas, isto non é ningún demérito xa que, en realidade, non se perde calidade ou información importante.

Cómpre outorgarlle ó texto traducido a mesma entidade ca se fose un texto de creación propia porque ambos teñen idéntica función social: individualizar a nosa cultura pola súa autenticidade e falar ben de nós. De todos os xeitos, a tradución galega deixa ver o talento e o carácter “auténtico” da obra de arte que é o diario porque recupera a memoria dunha vítima, pero a escritura galega non dá conta do carácter “auténtico” da nosa cultura neste momento presente:

O traballo da tradución tamén é un traballo da memoria porque traducir consiste en lembrarse do texto orixinal da mesma maneira que a conciencia histórica consiste en lembrarse dos momentos do pasado.⁴

Cando Ana Frank tomou a decisión de preparar outra versión do diario para a publicación fixo un exercicio de transmutación e mesmo de tradución do que lle estaba a ocorrer. Nesta decisión sublíñase a conciencia que ten a autora da distancia irremediable que existe entre a palabra e a realidade

⁴ Tradución propia do francés ó galego de NOUSS, A. (2005) «Walter Benjamin ou le messianisme traductologique [Walter Benjamin ou o mesianismo tradutolóxico]». 4ª conferencia do seminario titulado *L'horizon philosophique de la traduction*. Discurso recollido, gravado, dixitalizado e posto en liña por José YUSTE FRÍAS, Vigo: Universidade de Vigo, Grupo de investigación TRADUCCIÓN & PARATRADUCCIÓN. [Documento MP3 en liña]: <http://webs.uvigo.es/paratraduccion/seminarioNOUS/PARATRADUCCIONseminarioNOUSS04.mp3>

e na escolla que realiza é consciente de que se pode converter nunha testemuña do pasado (*Diario de Ana Frank*, p.145). Xerar testemuños, xerar memoria consciente para continuar a vida da propia historia e non só para revivila era un dos soños de Ana.